

Anmälan mot Riksåklagaren om en begäran att få ut allmänna handlingar

Anmälan

Anders Wasén har i en anmälan den 20 juni 1994 framfört klagomål mot Riksåklagaren och anfört bl.a. följande.

Han begärde den 16 juni 1994 att hos Riksåklagaren få ut handlingar om en inspektion hos Regionåklagarmyndigheten i Vänersborg. Han blev uppmanad att göra en skriftlig begäran vilket han också gjorde samma dag per telefax. Han har väntat i tre dagar och en helg utan att få ett besked om handlingarna kommer att lämnas ut.

Utredning

Anmälan remitterades till Riksåklagaren för upplysningar och yttrande över vad Anders Wasén anfört om att han anmodats att komma in med en skriftlig begäran.

I ett yttrande anförde biträdande riksåklagaren Solveig Riberdahl följande.

Av handlingarna i Riksåklagarens ärende ÅD 742-94 framgår följande.

Den 16 juni 1994 inkom till Riksåklagaren per telefax en begäran från Anders Wasén om att utfå "handlingar och beslut" i ovan angivna ärende. Av Waséns skrivelse framgår att han dessförinnan varit i muntlig kontakt med en tjänsteman hos Riksåklagaren och fått beskedet att Riksåklagaren begärde en skriftlig framställning i saken.

Den 30 juni 1994 har dåvarande byråchefen vid Riksåklagarens Tillsynsbyrå, Gunnel Lindberg, beslutat att utlämna de handlingar i ärendet som inte omfattades av sekretess.

Ärendet ÅD 742-94 avser en inspektion som Riksåklagaren genomförde den 13 oktober 1992 hos Regionåklagarmyndigheten i Vänersborg. Akten innehåller ett protokoll med två bilagor samt ett kuvert med en handskrivna notering av följande lydelse: "Av Gunnel upprättad PM får inte expedieras. Den får inte heller lämnas ut till någon utan Gunnels tillstånd".

Riksåklagaren har inhämtat bifogade yttranden i ärendet från Gunnel Lindberg och registratorm Ruth Andersson.

Beträffande orsakerna till att handlingarna kom att utlämnas först den 30 juni 1994 hänvisas till Gunnel Lindbergs PM den 13 november 1994.

Inledningsvis vill jag framhålla att muntliga framställningar i frågor som rör utlämnande av allmänna handlingar godtas enligt de rutiner som tillämpas vid Riksåklagarens kansli. Sådana framställningar är inte ovanliga. De dokumenteras genom att vederbörande tjänsteman gör en tjänsteanteckning, varefter frågan handläggs i föreskriven ordning.

Det framgår inte av Waséns anmälan vem som anmodat honom att göra en skriftlig framställning. Det har heller inte gått att utreda om, och i så fall vem, i Riksåklagarens kansli som framställt en sådan begäran. Ruth Andersson, som talade med Wasén den 16 juni 1994, har inget minne av att hon uppmanat honom att inkomma med en skriftlig begäran. Som komplettering till sin PM har Ruth Andersson muntligen framfört att, även om hon nu inte exakt kan erinra sig hur orden föll vid samtalet med Wasén, hon håller det för uteslutet att hon skulle ha anmodat honom att skriftligen framställa sin begäran. Ett sådant förfarande skulle nämligen inte vara i överensstämmelse med de rutiner som tillämpas på registratorskontoret. Dessutom ställer hon sig personligen främmande till att begära skriftliga framställningar i frågor som rör utlämnande av allmänna handlingar. Den personal som tjänstgör vid registratorskontoret är van vid att hantera sådana frågor och är väl medveten om det regelsystem som gäller.

Tidigare byråchefen Gunnel Lindberg anförde följande.

I Riksåklagarens ärende ÅD 742-92 fanns en promemoria som låg i ett särskilt kuvert med en handskriven notering av handläggaren att jag skulle kontaktas vid en eventuell framställning om utlämnande. Skälen till noteringen var dels att handlingen, som hade upprättats av mig, hade ett sådant innehåll att det inte utan vidare kunde avgöras om handlingen kunde lämnas ut eller ej, dels att jag, i likhet med övriga byråchefer, enligt arbetsordningen var behörig att på myndighetens vägnar avgöra frågor om utlämnande. Anteckningen skall således ses som en notering om att saken skulle hänskjutas till myndigheten för beslut.

Den 16 juni 1994 deltog jag i tjänsten i en polischefs-konferens i Malmö. Jag kom hem ungefär vid midnatt den dagen. Nästa dag var jag helt upptagen av sammanträden utanför Riksåklagarens kansli. Jag kom därför, såvitt jag kan minnas, i kontakt med ärendet först måndagen den 20 juni 1994. Ärendet överlämnades till mig direkt av dåvarande riksåklagaren Torsten Jonsson, som anmärkte något om att Wasén hade varit påstridig men att man hade velat avvakta min återkomst och därför inte hade beslutat i saken. Han bad mig ta hand om ärendet. Jag minns inte exakt hur orden föll eftersom det bara rörde sig om ett hastigt möte mellan olika sammanträden som vi var för sig var upptagna av.

Jag läste på stående fot igenom framställningen och fick förmodligen samma dag tillgång till akten. Jag pratade i samband med detta med registrator Ruth Andersson som kort informerade om ett samtal som hon haft med Wasén. Andersson nämnde att hon hade haft akten framför sig och talat om för Wasén vad akten innehöll för typ av handlingar. Eftersom Wasén efterfrågade "beslut" i ärendet ville jag kontrollera att det inte var något missförstånd beträffande vilket ärende han ville ha handlingar ur.

Jag kunde redan vid en hastig genomgång av ärendet konstatera att vissa handlingar i akten omfattades av sekretess enligt 5 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) och att sannolikt vissa uppgifter måste avlägnas innan handlingarna kunde lämnas ut. En kontroll med Regionåklagarmyndigheten i Vänersborg var dock nödvändig för att kunna klargöra om det alltjämt kvarstod sekretess i dessa delar. Dessutom måste sekretessfrågan beträffande den av mig upprättade handlingen penetreras. Det var således inte möjligt att omedelbart lämna ut de begärda handlingarna.

Eftersom jag var inbokad på sammanträden hela dagarna 20, 21, 22 och 23 juni 1994 och dessutom hade engagemang på kvällarna hade jag inte möjlighet att ta mig an utlämnandefrågan genast. Såvitt jag kan minnas gick jag under midsommarhelgen igenom ärendet och fann då att det beträffande den av mig upprättade handlingen knappast förelåg hinder mot utlämnande. Jag ville emellertid diskutera saken med Jonsson. Sannolikt ägde det samtalet rum under helgen. Därefter återstod kontrollen av om det alltjämt förelåg sekretess beträffande vissa delar av en av regionåklagarmyndigheten upprättad handling. Jag kan inte erinra mig exakt när det telefonsamtalet ägde rum. Den 30 juni 1994 beslutade jag att huvuddelen av handlingarna skulle lämnas ut till Wasén.

Jag minns att jag med viss förvåning noterade Waséns allmänt hållna påstående att "RÅ begär en skriftlig begäran". Eftersom det var mig helt främmande att något sådant kunde ha inträffat såg jag uttalandet mera som ett utslag av den allmänt irriterade ton som präglade hans skrivelse. Jag tog därför inte närmare notis om saken.

Beträffande rutinerna vid registratorskontoret kan upplysas att det är vanligt med framställningar om utlämnande av handlingar. Samtliga som tjänstgör vid registratorskontoret har därför betydande vana vid hur sådana frågor skall hanteras och är väl medvetna om regelsystemet. Muntliga framställningar om utlämnande, t.ex. vid telefonsamtal eller vid personliga besök, är inte ovanliga. I sådana fall gör den som tar emot samtalet en tjänsteanteckning om vad saken gäller, varefter frågan överlämnas till vederbörande handläggare.

Av Waséns JO-anmälan kan inte utläsas vem som skulle ha anmodat honom att lämna in en skriftlig begäran. Hans skrivelse ger närmast intryck av att han kan ha talat med flera olika personer eftersom han använder uttrycket att han i flera timmar "jagat besked".

Det kan tilläggas att frågan om utlämnande hade i min frånvaro kunnat handläggas av någon av mina överordnade, dvs riksåklagaren eller biträdande riksåklagaren. Frågan var emellertid, som framgått ovan, inte helt okomplicerad. Arbetsbördan var dessutom vid denna tidpunkt onormalt hög mot bakgrund av att ett flertal jurister skulle avsluta sin tjänstgöring hos Riksåklagaren den 30 juni 1994.

Registratorn Ruth Andersson anförde.

Jag har den 16 juni 1994 talat med Anders Wasén. Han frågade om vilka handlingar som fanns i ärendet ÅD 742-92. Jag talade om att det bl.a. fanns ett PM som inte fick lämnas ut utan handläggarens tillstånd. Jag har ingen minnesbild av att jag har uppmanat Wasén att inkomma med en skriftlig begäran om att få ut handlingen.

Anders Wasén kommenterade remissvaret och anmärkte bl.a. på att det tagit lång tid att få besked i utlämnandefrågan.

Bedömning

Den som önskar ta del av en allmän handling som får lämnas ut skall efter begäran få göra detta genast eller så snart det är möjligt. Handlingen skall tillhandahållas avgiftsfritt på stället och på ett sådant sätt att handlingen kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas (2 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen). Den som önskar ta del av en allmän handling har även rätt att få en kopia av handlingen till den del den får lämnas ut mot att en fastställd avgift betalas. En begäran att få en sådan kopia skall behandlas skyndsamt (2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen).

Det finns inte något krav på att en beställning av en allmän handling skall vara skriftlig eller på att en skriftlig beställning, om en sådan görs, skall vara under-tecknad. Tvärtom framgår av 2 kap. 14 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen att en begäran att få ta del av en allmän handling kan göras anonymt. En begäran skall oavsett på vilket sätt den framförs behandlas skyndsamt.

Utredningen har inte givit något besked om vem som skulle ha ställt krav på att Anders Wasén gjorde en skriftlig begäran eller om detta över huvud taget förekom. En möjlighet är att någon form av missförstånd uppstod vid de kontakter som ägde rum mellan Anders Wasén och personal på kansliet. Av Riksåklagarens yttrande framgår att det inte överensstämmer med de rutiner som gäller för registratorskontoret att kräva en skriftlig framställning av den som begär att få kopior av allmänna handlingar. Jag lämnar därför denna fråga.

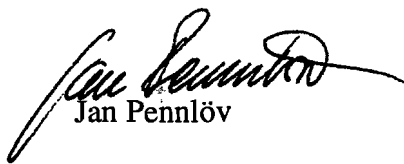
I remissvaret har även lämnats en redogörelse för ärendets fortsatta handläggning och anledningen till att Anders Wasén inte fick något besked i saken förrän den 30 juni 1994 när kopior av de handlingar som inte omfattades av sekretess lämnades ut till honom. Med anledning av redogörelsen vill jag erinra om följande.

Om det kan antas att det föreligger hinder enligt någon sekretessbestämmelse i sekretesslagen eller annan författning att lämna ut en uppgift i en allmän handling får detta utmärkas genom en särskild anteckning s.k. hemligstämpel (2 kap. 16 § tryckfrihetsförordningen, 15 kap. 3 § första stycket sekretesslagen). En sådan anteckning skall innehålla beteckningen hemlig och bl.a. ange den sekretessbestämmelse som är tillämplig. Några andra anteckningar får inte göras (Bohlin, Allmänna handlingar s. 298).

En fråga om utlämnande av allmän handling till en enskild prövas av den myndighet som förvarar handlingen (2 kap. 14 § andra stycket tryckfrihetsförordningen). Om en viss befattningshavare, genom arbetsordning eller ett särskilt beslut, svarar för vården av handlingen, ankommer det på denne att i första hand pröva frågan om handlingen kan lämnas ut till en enskild. I tveksamma fall kan han hänskjuta frågan till myndigheten. Vägrar han att lämna ut handlingen eller lämnar han ut den med något förbehåll, skall han om den som önskat få ut handlingen begär det, hänskjuta frågan till myndigheten (15 kap. 6 § andra stycket sekretesslagen).

Om en befattningshavare är särskilt insatt i ett ärende är det inget som hindrar att denne tillfrågas om detta främjar handläggningen av utlämnandefrågan. Något utrymme att föreskriva att endast en befattningshavare bland flera behöriga kan lämna ut en viss handling finns inte.

Ärendet är härmed avslutat.

Jan Pennlöv

Kristina Boutz

Expedition till

Anders Wasén

Riksåklagaren (ÅD 782-94)